

ren jelentős haladást értek el. Baldwin, határozatlan kijelentéseit, melyekről bátran mondható: „A megneválaszolás is felelet“, ezzel a mondattal zárta: „Nem áll a köz érdekében, ismertetni azt a vonalat, melyen a munkálatok tovább haladtak.“ A diplomata nyelvéből az egyszerű ember hétköznapi nyelvére lefordítva Baldwin egyszerűen ezt mondta: Az a veszedelmes láthatatlan füst, amit mi majd függönyként a sziget elé akasztunk, létezik, azt azonban nem tudjuk, vajjon a támadó légiflotta nem tud-e védekezni ellene.

A láthatatlan füst hatása mindenféle robbanó motornál, mely hajtóanyag-levegővegyüléket szív be és éget el a hengereiben, egyaránt pusztító. Ebben a tekintetben nincs különbség normális benzinmotor, izzófejű és Dieselmotor között. A két utóbbi elektromos zavarás ellen kétségtelenül sérthetetlen, a láthatatlan füst ellen azonban éppen olyan tehetetlen, mint a rendes benzinmotor.

Csak egyetlen gép létezik, amelyik nem szív gáz-levegővegyüléket és ezért a láthatatlan füst sem képes elrontani: a jó öreg gőzgép. Ennek a hengere vízgőzzel dolgozik, amelynek a visszahúttón és a gőzfejlesztőn keresztül, szorosan zárt a körforgása, s ezért a külső levegő és így a harcpor sem képes a motor belsejébe, a hengerbe hatolni.

A modern technika a gőzgép repülőgépekhez való felhasználását régen túlhaladottnak tekintette. Az eljövő háborúban a láthatatlan füst elleni hatásos elhárító eszköz feltalálására való törekvés a repülőgépek gőzmotorokkal való felszerelésének kérdését ismét időszerűvé tette. Már is léteznek modern konstrukciók a gőzgép repülőmotorként való alkalmazására.

Miután a mai Németország a láthatatlan füst titkát nagyon jól ismeri, az utóbbi időben nagy erőfeszítéseket tesz, gőzzel hajtott repülőgépek építésére. Aki e fáradozásokról olvasott, képtelenségeknek minősíti azokat vagy nem érti a jelentőségüket. Ám aki tudja, milyen fontos harci eszköz lesz a láthatatlan füst az eljövendő háborúban, az megérti, miért erőlködik Németország nehéz, gőzzel hajtott bombavetőgépeket építeni és utrakészen tartani.

PETER NEAGOE: ILEANA AUS ACILIN (Zinnen Verlag, 1937.)

Románia művelt köreiben évek óta híre járt egy Petre Neagoe nevű írónak, aki angolul írt román népi tárgyú könyveivel Amerikában szokatlán sikereket ért el. Hírelt az is, hogy Neagoet — hivatalosan — már többször hívták haza, hazajövele azonban egyre késett.

Neagoe mostanában, egyik regénye német kiadásával egyszerre érkezett Romániába s bár német fordításban megjelent könyvének egyelőre épp úgy nem volt itthon visszhangja, mint angol eredetiben megjelent műveinek, az irodalmi körök a külföldi hírnév viselőjét a 32 évi távollét után annál melegebb fogadtatásban részesítették.

Neagoe még alig volt husz éves, amikor az ifjui nyugtalanság, a művészálmok Acilinból, a Szeben melletti román faluból messze elvitték. Gyermekkora a szegény parasztok közt, az erdők és hegyek babonákkal teli világában telt. Ez a világ minden mozzanatával, ízével beleszívódott az érzékeny gyermeki lélekbe ugyannyira, hogy évtizedekkel később ez a világ került felszínre érett tudata mélységeiből. De nemcsak a babonák, az egykori Acilin világa, hanem a hajdukok, Mitru és Buzsor s a többiek emléke, akiket legendákba emelt a népi képzelet. A nép e figurák iránti hajlandósága jellemző az erdélyi falusi románság múlt századvégi szociális klimájára. Ezeket a benyomásokat a fiatal Neagoeban nem fojtotta el a magyar középiskola, sőt a román nemzeti öntudatosítás még ma-

gasabbra lobbantja.

Neagoe írói pályája nehezen indul. Előbb festőnek készült. Müncheni tanulmányai után Amerikába megy. Megismeri a kivándoroltak gettóvilágát, a fajtájabeliéket és a „néma forradalom“ magyarjait s szakadatlanul dolgozik. Alig pár év s a legnagyobb amerikai magazinokba dolgozik, rajzol, keresett arcképfestő. Elhagyott otthoni, népi álmait azonban nyugtalanítják. Bármennyire divatos már, mint festő, 1929-ben leteszi az ecsetet és felveszi a tollat. Első elbeszélése abban az angol folyóiratban jelenik meg, amely Joyceot felfedezte. Az erdélyi román paraszti élet rajzával Neagoe új színeket visz az angolnyelvű irodalomba, új világot: exotikum számba menő realizmust. *Storm* című elbeszéléskötetének sikere már viharos. A konvencionális szemléletű amerikai kritikusok tiltakoznak Neagoe realizmusa ellen s Neagoe magasigényű, természeti képességekkel zsufolt költői stílusa is idegen előttük. A *Storm* kiadója egyszerre kerül vádlottak padjára Joyce Ulyssesének kiadójával a közérkölcösköt sértő irodalom terjesztése miatt. Neagoe következő könyvét ezért nem is könyves cég, hanem az Emberi Jogok Ligája adja ki. Most azután már sorra jelennek meg a *Wiurning a wife*, a *There is my heart* és az *Eastar Sun*. Ez utóbbi eddig legnagyobb regénye, mely a dán és holland kiadások után most németül is megjelent.

Az *Ileana aus Acilin* különös könyv. Tárgya, mint szerző minden irásáé: az erdélyi román paraszti élet. Költészet és valóság. A költészet: a képzeletdús néplélek kibontakozása; a valóság pedig a paraszti ember lelkivilága, lélektani magatartása a ráható környezetben. Ez a lelkiélet azonban korántsem passzív. Ileana, a regény hősnője, az acilini parasztleány kilép a feudális, babonákkal teli világból. Elhagyja a primitív életviszonyokat, a primitív paraszti lelkiesség fölé tör. Ösztönös előretörését képességei támogatják. A szomszédos szász városka hatásaira, a civilizáció hozzáérő rezdülleteire fogékonyan reagál. A regénybeli konfliktust ez idézi föl. A falubeliek viszont épp e fogékonyágáért az ördöggel való cimborálás legendáját szövik köréje. Amikor a városban Serafimnak, a polgárosodó gazdag román parasztnak lesz a szeretője, Ileana kisiklik otthoni világa patriarchalizmusából s a mende-mondák még inkább körülveszik. A mende-mondák legélesebben Ileana vallási tébolyra apjára hatnak. A leány körül dúló viharra egyedül a pupos néptanító, Tedescu száll szembe, aki érti Ileanát, művészi hajlamokat fedez fel benne s ezek kiművelésére vállalkozik. Am a nyomorék tanítót is megszállja Ileana ördöge, beleszeret a leányba, szembe kerül Serafimmal, akiben Ileana — híven gyermekkori meséjéhez — a hajdukot, a szegények védelmezőjét kereste. Serafim azonban nem hajduk, csak jóváágású, csalafinta módos gabonakereskedő, akinek Ileana jó szerelmeskedésre, viszont feleségnek gazdag, üzletileg hasznosítható tőkével rendelkező nőt keres. Amikor Ileana apja elől Serafimhoz menekül, kiderül Serafim kétlakisága. Am Tedescu hiába viszi a faluba vissza Ileanát. Husvétkor apján végérvényesen kitör a téboly s a falu népe Ileanát, Tedescuval, a babonák ellenfelével együtt kiüldözi a határból. A pokrócokba kötözött dühöngő apa felett a sirató asszonyok énekelnek s a falu háromnapos évésivással üli meg a babona győzelmét a világosság felett. A primitív öntudat még nem fejlődött a társadalmi öntudatig. Ebben a világban még csak egy-egy lélek törekszik az öntudatosodás felé s ezek is elbuknak. A regény a lelkélyözött öntudat viharának és költészetének könyve. Oldalain a társadalmi valóság, a gazdasági állapot nem merevedik az előtérbe, csupán a háttérből süt át. Neagoe elsősorban nem a tér- és időbeli eseményeket és helyzeteket, hanem ezeknek az emberi lélekben keltett benyomásait rajzolja. Kétségtelenül paraszti és mint ilyen realista, de

realizmusa nem tárgyi, hanem lelki, az embert nem a világ tárgyi jelenségei között, hanem a lélek és tudat alakulásában jeleníti meg. E vonása a legsajátosabb. (Méliusz József)

THOMAS MANN u. KONRAD FALKE: MASS UND WERT
(Zweimonatschrift. Verlag Oprecht. Zürich.)

A németországi gleichschaltott irodalom teljes csődjét ma már Magyarországon egyetemi tanárok is hangoztatják. Amikor Zürichben, az Oprecht Verlag kiadásában „Mass und Wert“ címen egy német folyóirat jelenik meg, mely alcímében hordozza programját: „A szabad német kultúra kéthavi folyóirata“, fel kell, hogy figyeljen minden kultúrember, akinek az európai németiség kulturája ma már költségszerű szivügye. Mérték és érték: a könyvmáglyákon gyalázott német irodalom ime magátólértetődően, hivatása és minősége teljes tudatában újra felébredt. Az új folyóirat mértékének és értékének garantálói a szerkesztők: Thomas Mann, Konrad Falke s Ferdinand Lion. A programadó cikkből idézzük a célkitűzést:

A mérték: rend és fény, a teremtés zenéje és mindannak a muzsikája, ami alkotás; a mérték a megharcolt, a kaosztól kicsikart, az anti-barbár, a forma győzelme, az ember győzelme. A mérték nem mértékletesség és nem is közpszerűség. A művészet mindenképpen a bátorság, a kiállítás szférája, mely a végső pontokig is elmerészkedik. A közpszerűséget perhorreszkálja, ahogy a triviálist, az izléstelenséget, az alacsonyrendűséget és a kliséit is perhorreszkálja; mert a művészet maga az igényesség, az örök elégedetlenség és a „mérték“, melyet önmagában rejt, egy azzal a mértékkel, melyet alkalmazni lehet, tehát az ítélő, a kritikai mérleg, melyen megmérteni veszélyes dolog, mert ez több, mint csak izlések vizsgálója, ez dönt értékek felett, melyek túlhaladják az esztétikai normát, azt megelőzik és alapját képezik, a szónak szubsztanciális és fundamentális jelentésében csak ez dönthet az érték felett.

Ennek a két fogalomnak meghamisításából és pusztulásból való átmentése fekszik ma szivünkön. Ezért a cím. Igaz: ennek a kornak mértéke és értéke ebek harmincadjára került. Országok, csoportok, pártok, dogmák állítják és követik a maguk korlátlan szubjektív érvényesülését és az esztelei irtóharcban, mely világunkat részekre szaggatja, a mindenen felüllemelkedő és általános érvényű humanus kritérium feledésbe merült. Ma újra rá kell eszmélni egy szuverén mértékre, mellyel a tények, az emberek és alkotásaik megmérendők, a mértékre, mely kiváltja tiszta emberi értéküket. De ennek a mértéknek a visszaállítására nem jelenti azt, hogy visszavágyjunk az elmúltakat, a mértéket az adottságokból kell újra helyreállítani, kidolgozni és alkalmazni. Ez az igyekezet éppen úgy konzervatív, mint forradalmi. Konzervatív annyiban, hogy valami olyat akar megőrizni, ami eddig is emberméltósághoz segített: egy személy, párt, népekifeletti mértéknek és értéknek az eszméjét. Forradalmi ez az igyekezet annyiban, hogy magát ezt a mértéket nem szolgai valóságban menti át a múltból, de a mai adottságokon és tapasztalatokon igaz teljességben akarja kipróbálni, a jelen szituációból új értelemmel kihámozni.

A varázserő, mely egy ideig abból a kizárólagosan depresszív „ideá“ból, melyet fasizmusnak neveznek, kiáradt, már tűnőfélben van; ma ez az irány, mint szellemi divat is túlhaladott álláspont és minden új-ság-inger, a remény, a jövő és egy valódi örömteli szellemharcosság ingere ma a szabadság és a humanizmus oldalán van, egy új, tökéletesített, még meghódítandó, még megoldozandó és kiformalandó humanizmus ol-